

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ชุมชนกับการพึ่งตนเองของชุมชนในอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดวิธีการที่จะให้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ ผู้วิจัย เลือกวิธีการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเล็ก 3-5 คน ในการเก็บข้อมูล เป็นวิธีที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพราะมีความเป็นอัตลักษณ์ทั้งในด้านชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต จากผู้นำชุมชน ผู้รู้ ปราชญ์ชุมชนที่อาศัยในชุมชนอย่างน้อย 30 ปี ทั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้วิธีการสังเกตที่ไม่เป็นทางการและไม่มีส่วนร่วมในการเข้าไปเก็บข้อมูล นอกเหนือจากวิธีการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเล็ก และใช้วิธีการสัมภาษณ์เสริมในการเก็บข้อมูลเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและสมบูรณ์ของข้อมูล

3.2 ขั้นตอนของการวิจัย

3.2.1 ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาตามพื้นฐานของโครงการวิจัยชุดชุมชนปราณบุรี ของคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพื่อนำฐานข้อมูลมาศึกษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนแล้วนำไปสู่การทบทวนการดำรงอยู่และการพึ่งพาตนเองของชุมชนตามแนวทางอัตลักษณ์ที่เคยเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

3.2.2 ผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการในระหว่าง พฤษภาคม 2553 – มีนาคม 2554 เพื่อตรวจค้นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ด้วยความสนใจยิ่ง โดยผู้วิจัยได้ค้นพบถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนผ่านชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และที่สำคัญในประเด็นดังกล่าว ยังไม่ได้รับความสนใจมากนัก โดยผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลปากน้ำปราณ องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ และองค์การบริหารส่วนตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยพบว่า ใน 3 พื้นที่ มีเอกลักษณ์ที่หลากหลาย ยังมีภูมิปัญญาที่มีการเชื่อมโยงกับชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตชุมชน และที่สำคัญคือ มีความเป็นชุมชนมาหลายชั่วอายุคน

3.2.3 ผู้วิจัยได้กำหนดนัดหมายผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนในเทศบาลตำบลปากน้ำปราณ องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ และองค์การบริหารส่วนตำบลปราณบุรี จำนวน 12

คน ผ่านนักวิชาการด้านชุมชนของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนาเป็นรายบุคคล สนทนาเป็นแบบกลุ่มเล็ก 3-5 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งสัมภาษณ์เจาะลึกถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนทั้ง 3 ชุมชนและพื้นที่โดยรวมของอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป และเสนอแนะเป็นอัตลักษณ์ชุมชนในอำเภอปราณบุรี โดยมี 3 ชุมชน คือ เทศบาลตำบลปากคลองปราณ องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ และองค์การบริหารส่วนตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นกรณีศึกษา

3.3 วิธีการเก็บข้อมูล

3.3.1 รูปแบบการวิจัยและสาเหตุสำคัญที่ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสนทนากลุ่มเล็ก 3-5 คน เป็นวิธีหลักในการค้นหาข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามสำหรับตั้งประเด็นการสนทนาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำถามปลายเปิด โดยมีพื้นฐานคำถามมาจากแนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นสภาพเป็นจริงของพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีประเด็นคำถามในการสนทนามีดังนี้

- ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนทั้ง 3 ชุมชน และพื้นที่โดยทั่วไปของอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- พื้นฐานวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ประกอบด้วย
 - ชาติพันธุ์
 - ประวัติศาสตร์
 - วิถีชีวิต

เมื่อได้ฐานความคิดจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงทำการนัดหมายผู้นำ ผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนอย่างน้อย 30 ปี มารวบรวมข้อมูล ขณะสนทนาผู้วิจัยก็ได้ขออนุญาตในการบันทึกเสียง เพื่อนำมาถอดรหัสประเด็นในการสัมภาษณ์ข้อมูลและสะดวกต่อการอธิบายต่อไป

3.3.2 ผู้วิจัยใช้วิธี “การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ” โดยที่ผู้วิจัยได้สังเกตลักษณะเฉพาะในอำเภอปราณบุรี โดยมีชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน และวิถีชีวิต เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีงานบวช ประเพณีการทำขวัญนาค

และร่องรอยการบุษยาม่ายนางก่อนออกเรือหาปลา และการทำการเกษตรเป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยยังสังเกตการประกอบอาชีพของคนในชุมชนเพื่อนำมาพิจารณาสรุปถึงความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับพื้นฐานของการดำรงชีพ

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อเจาะลึกข้อมูลพื้นฐานทั้ง 3 ชุมชน นอกจากนี้ตรวจสอบข้อมูลที่เป็นปัญหาอุปสรรคของการพึ่งตนเองของชุมชนโดยรวมเพื่อเป็นข้อบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่ออธิบายประเด็นให้มีความเชื่อมโยงต่อกันของทั้ง 3 ชุมชนและพื้นที่โดยทั่วไป ดังกล่าวด้วย

โดยสรุป ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเพื่อเสริมคุณภาพของข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล ยืนยันข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงทางด้านชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต และข้อมูลที่เป็นปัจจัยส่งผลต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ให้มีความน่าเชื่อถือและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น จนกว่าข้อมูลที่ได้ไม่ปรากฏเป็นอย่างอื่น ผู้วิจัยจึงหยุดการค้นหาข้อมูลซึ่งมีความครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 8 เดือน

3.4 การควบคุมคุณภาพงานวิจัย

ผู้วิจัยได้คำนึงถึงคุณภาพของงานวิจัยว่า จะต้องมีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบ ดังนี้

3.4.1 ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน คือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลจากการสนทนาและการโต้ตอบของผู้ให้ข้อมูล ในระหว่างการดำเนินการ เช่น การสนทนากลุ่ม ข้อมูลด้านชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพึ่งตนเองของชุมชน ในอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยบุคคลที่ให้การสนทนามีความน่าเชื่อถือ เพราะข้อมูลที่ถูกกล่าวถึงมีความสอดคล้องกันระหว่างผู้นำ ผู้รู้ ประชาชนชุมชน และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนอย่างน้อย 30 ปี ขึ้นไป

3.4.2 ตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่มีความสำคัญมากกว่า 1 วิธีด้วยกัน คือ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสนทนาทั้งรายบุคคล สนทนากลุ่ม และวิธีการสุดท้ายคือการเข้าไปสังเกตวิถีชีวิตของกลุ่มต่าง ๆ โดยวางกรอบกลุ่มชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการถามซ้ำข้อมูลด้วยการโทรศัพท์สนทนาเป็นการเฉพาะเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.4.3 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ออกไปตรวจสอบกับเจ้าของข้อมูล โดยสรุปผลและผลการวิเคราะห์ เพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันเป็นจุดมุ่งหวังในการสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน ข้อมูลดังกล่าวถูกต้องตรงกันและสะท้อนถึงความเป็นตัวตนของชุมชนทั้ง 3 ชุมชนดังกล่าวข้างต้น

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการที่งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงค้นหาข้อมูลในความหมายที่เป็นข้อเท็จจริงในด้านอัตลักษณ์ที่มีการแสดงออกของชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพึ่งตนเองของชุมชนได้อย่างมั่นคง ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยได้เข้าไปสืบค้นข้อมูลแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการมาเก็บรวบรวมเพื่อนำข้อมูลมาถอดรหัสจากการบันทึกเสียง การสืบค้นข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงข้อมูลเบื้องต้นที่หน่วยงานส่วนท้องถิ่นได้บันทึกไว้อย่างสมบูรณ์ การเขียนบันทึกจากการสนทนากลุ่ม นำมาแจกแจงแยกประเด็นจากนั้นจึงนำมาเรียบเรียง และอธิบายภาพถ่ายที่ได้บันทึกภาพ และอธิบายความเชื่อมโยงของพื้นที่ได้จากการค้นหา ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้ถูกนำมาวิเคราะห์ตามข้อเท็จจริง

ขั้นตอนที่สอง ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญของอัตลักษณ์ ผ่านชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต เพื่อสรุปเป็นจุดอ่อน จุดแข็ง ของชุมชน โดยผ่านข้อค้นพบความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน กระบวนการสร้างแนวคิดการสร้างความรู้ไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน